

ORGANIZIRANI KRIMINALITET

UVOD

Definiranje pojma organiziranog kriminaliteta

Određivanje pojma organiziranog kriminaliteta čini bitnu pretpostavku za njegovo suzbijanje. Ne postoji opće prihvaćena definicija termina, no postoji konsenzus kriminologa i kriminalista oko bazičnih determinanti ovoga pojma. Neki autori smatraju suvišnim definiciju organiziranog kriminaliteta uvrstiti u kazneno zakonodavstvo zbog njegove dinamičnosti. Sigurno je da je nužno uspostaviti operacionalnu definiciju pojma zbog harmonizacije i suradnje tijela zaduženih za suzbijanje istog. Sačić (2001:12) obrazlaže nužnost definiranja pojma iz razloga: razgraničenja nadležnosti pojedinih državnih tijela u suzbijanju organiziranog kriminaliteta; preciziranja granica i opsega zahvaćanja državne vlasti u temeljna prava i slobode građanina; lakšeg prepoznavanja različitih oblika kriminalnog djelovanja članova organiziranog kriminaliteta; jasnije komunikacije službi MUP-a; posebnog statističkog praćenja stanja, kretanja i strukture ove vrste kriminala; donošenja utemeljenih prosudbi o stanju, kretanju i opsegu organiziranog kriminala, ispunjavanja obveze razmjene informacija o fenomenu na međunarodnoj razini.

Budući da je diskrepanca na planu definiranja pojma organiziranog kriminaliteta više ne go očita ukoliko analiziramo nacionalna zakonodavstva i kriminalističku praksu za potrebe ovog rada koristit će se odrednice istog na području Europske unije (upitnik Vijeća Europe o organiziranom kriminalu za 1998.). Kriteriji su razvrstani u dvije skupine: obvezni i neobvezni.

Obvezne kriterije čine:

- kriminalna djelatnost tri ili više osoba;
- djelovanje kroz duže ili neograničeno vremensko razdoblje;
- s ciljem stjecanja financijske koristi.

Neobvezatne kriterije čine:

- podjela kriminalnih uloga i zadaća;
- uporaba unutarnjeg nadzora i stege članstva;
- uporaba nasilja i drugih oblika zastrašivanja;
- utjecanje na politiku, medije, javnu upravu, policiju, gospodarstvo ili financije pomoću korupcije;

- korištenje trgovačkih struktura ili njima sličnih pravnih osoba kao paravana za kriminalnu djelatnost;
- pranje novca stečenog kriminalnim aktivnostima;
- međunarodno kriminalno djelovanje.

U hrvatskoj kriminalističkoj praksi postoji definicija organiziranog kriminaliteta koja isti određuje kao fenomen koji obuhvaća: sustavno planirana i pripremana kaznena djela koja čine sudionici udruženi u zločinačku organizaciju trajnim djelovanjem, uz uporabu zastrašivanja, nasilja i korupcije, bez obzira na državne granice, sa svrhom stjecanja financijske dobiti ili društvene moći (Sačić, 2001).

Iz sadržaja gore navedene definicije proizlaze četiri glavne odrednice ovoga pojma: kriminalna djelatnost usmjerena je na počinjenje raznovrsnih kaznenih djela; zajedničko, plansko, profesionalno i tajno kriminalno djelovanje (tri i više) sudionika kaznenog djela s unutarnjom podjelom kriminalnih uloga i zadaća; kriminalna djelatnost planira se kao trajna i dugoročna; glavna svrha je stjecanje financijske koristi ili društvene moći.

»Organizirana zločinačka grupa« označava strukturiranu grupu od tri ili više osoba, koja postoji tijekom određenog razdoblja i djeluje složno s ciljem počinjenja jednog ili više teških kaznenih djela ili kaznenih djela utvrđenih na temelju ove Konvencije, a u svrhu izravnog ili neizravnog stjecanja financijske ili druge materijalne koristi. »Teško kazneno djelo« znači ponašanje koje predstavlja kazneno djelo kažnjivo maksimalnim lišavanjem slobode u trajanju od najmanje četiri godine ili težom kaznom. »Strukturirana grupa« znači grupu koja nije slučajno okupljena radi neposrednog počinjenja kaznenog djela i koja ne treba imati formalno utvrđene uloge svojih članova, trajnost članstva ili razrađenu strukturu (Konvencija Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnog organiziranog kriminala, 2000).

U hrvatskoj kriminalističkoj praksi ponuđena je i lista indikatora koji služe ranom otkrivanju činjenica koje upućuju na postojanje organiziranog kriminala. Indikatori koji se navode su sljedeći: organizirane ili pripadnost kriminalnom udruženju; konspirativno djelovanje i pripremanje težih kaznenih djela ili kaznenih djela po narudžbi koja se tradicionalno dovode u vezu sa organiziranim kriminalom (krijumčarenje droge, oružja, ljudi...); posebni načini počinjenja kaznenih djela u kojima do izražaja dolazi profesionalizacija; pranje prijavog novca; sukobi i mafijaški obračunipripadnika kriminalnih udruženja; korupcija i sprega pripadnika kriminalnih organizacija s predstavnicima gospodarstva, sudbene i izvršne vlasti; korištenje nasilja, zastrašivanja i prijetnji prema vlastitom članstvu ili potencijanim i stvarnim svjedocima njihova kriminalnog djelovanja; javno eksponiranje nositelja organiziranog kriminala kao dobrotvora (Sačić, 2001).

Iz svega nadenog posve je jasno da organizirani kriminalitet predstavlja veliku opasnost po vladavinu prava i da je nužno boriti se protiv istog svim raspoloživim sredstvima. Borba protiv organiziranog kriminaliteta nužno je drugačija od suzbijanja općeg kriminaliteta zbog njegovih osobitosti kao što su nepostojanje klasičnih žrtvi, prikrivenosti djeovanja, raspolaganja velikim količinama novca koji se koristi u koruptivne svrhe te na taj način utječe na javnu upravu. Važno je istaknuti pitanje transnacionalnosti kao i povezivanje legalnih i ilegalnih struktura te infiltracije organiziranog kriminaliteta u legalno poslovanje.

Članak 89.

(22) Grupa ljudi, u smislu ovoga Zakona, je udruženje od najmanje tri osobe koje su povezane radi trajnog ili povremenog činjenja kaznenih djela, pri čemu svaka od tih osoba daje svoj udio u počinjenju kaznenog djela.

(23) Zločinačka organizacija je udruženje od najmanje tri osobe čiji članovi su se udružili radi činjenja kaznenih djela. Djelovanje zločinačke organizacije višeg stupnja usmjereno je i prema ostvarivanju i zadržavanju nadzora nad pojedinim gospodarskim ili drugim djelatnostima, pri čemu se koristi zastrašivanjem ili nasiljem radi utjecaja na druge osobe da im pristupe ili im se pokore. Zločinačku organizaciju odlikuje visok stupanj povezanosti članova, unutarnji ustroj na temelju odnosa hijerarhije i stege te podjela rada. Zločinačka organizacija je temelj pojma organiziranog kriminala.

Članak 333. Kaznenoga zakona (1998) Udruživanje za počinjenje kaznenog djela

glasi:

(1) Tko organizira grupu ljudi ili na drugi način povezuje u zajedničko djelovanje tri ili više osoba koja ima za cilj počinjenje težeg kaznenog djela za koje se po zakonu može izreći pet godina zatvora ili teža kazna, kaznit će se kaznom zatvora od tri mjeseca do tri godine.

(2) Tko organizira zločinačku organizaciju za počinjenje kaznenih djela ili njome upravlja, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

(3) Pripadnik grupe iz stavka 1. ovoga članka, kaznit će se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do jedne godine.

(4) Pripadnik zločinačke organizacije iz stavka 2. ovoga članka, kaznit će se kaznom zatvora od tri mjeseca do tri godine.

(5) Član grupe ili zločinačke organizacije koji otkrije grupu ili zločinačku organizaciju prije nego što je u njezinom sastavu ili za nju počinio neko kazneno djelo oslobodit će se kazne.

Počinitelj ovoga kaznenog djela može biti svaka osoba. Člankom se inkriminira stvaranje zločinačkih kolektiva, grupe i zločinačke organizacije, odnosno suzdjelovanje u njima. Kazneno djelo ima više oblika. U prvom je nužno učiniti distinkciju između stvaranja grupe ili povezivanja u zajedničko djelovanje i sudjelovanje u grupi. Radnja kaznenog djela sastoji se u organiziranju grupe ljudi ili povezivanju u zajedničkom djelovanju tri ili više osoba kojima je cilj počinjenje težeg kaznenog djela za koje se po zakonu može izreći kazna zatvora u trajanju od pet godina zatvora ili duža. Drugi oblik je stvaranje zločinačke organizacije, upravljanje njome i sudjelovanje u njoj. Težina kaznenog djela za koje se osniva zločinačka organizacija irelevantan je za počinjenje djela. Pripadnik grupe ili zločinačke organizacije je osoba koja nije organizator, ali koja je prihvatila organizacijske elemente zločinačkog kolektiva i prihvatila njihov cilj djelovanja. Za (pokajnika) člana skupine ili zločinačke organizacije koji otkrije grupu ili zločinačku organizaciju prije nego je u njenom sastavu počinio neko kazneno djelo predviđeno je oslobađanje od kazne (Pavišić i Veić, 1999: 545-546).

Singer (1998) upozorava da je nastanak i razvoj organiziranog kriminaliteta uvjetovan ekonomskim, socijalnim i političkim prilikama neke zemlje na primjeru zemalja bivšeg Sovjetskog saveza nalazimo potvrdu ovoj tezi, a pojava organiziranog kriminala dobro se razvijala u tranziciji što je dovelo do potasta ove vrste kriminala u vezi sa gospodarskim kriminalom. Krapac (1997) naglašava da organizirani kriminalitet djeluje tamo gdje postoje mogućnosti visokih ulaganja u trenutno profitabilne djelatnosti (bankarstvo, ugostiteljstvo, proizvodnja hrane, turizam i sl.). Na ilegalnim područjima tradicionalno djeluje u igrama na sreću, prostituciji, trgovini opojnim drogama, oružjem, ukradenim umjetninama, automobilima i radioaktivnim materijalom.

Ocjene o postojanju organiziranog kriminaliteta u Hrvatskoj često su prezentirane prilično pesimistično u javnim glasilima dok su službene statistike umirujućeg tona.

SUZBIJANJE ORGANIZIRANOG KRIMINALITETA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Nacionalni plan

Otkrivanje i progon počinitelja djela organiziranog kriminaliteta obilježen je brojnim teškoćama. Budući da nema klasičnog odnosa počinitelj-žrtva, u kojem oštećenik predstavlja glavni izvor informacija o počinjenom djelu. Takvog odnosa nema iz brojnih razoga žrtve se intimidacijom navode na šutnju, a policija je prisiljena vlastitim operativno-tehničkim radom kada postoje osnovne sumnje da je počinjeno kazneno djelo koje se goni po službenoj dužnosti pokrenuti i voditi izvide u kojima treba

otkriti počinitelje, osigurati njihovu nazočnost i pribaviti podatke o dokazima važnim za kazneni postupak. Klasični policijski izvodi u ovom slučaju ne donose koristi. Zbog opasnosti ove vrste kriminaliteta nužno je fokus pomaknuti na interventne mjere. Obzirom na gore navedeno ponekad se u službi zaštite države poseže za ograničavanjem ljudskih prava naravno to je moguće samo ukoliko se radi o teškom sukobu temeljnih civilizacijskih vrijednosti. Taj se pristup prema nekim autorima odvija u tri koraka (Matulović, 1996, prema Krapac, 1997):

1. *pregrađivanjem opsega temeljnih ljudskih prava* (nikada njihovim ukidanjem) kojim se određuje odnos zaštićenog temeljnog prava i legitimnog društvenog interesa – suzbijanja organiziranog kriminaliteta. Taj se postupak odvija na način da se odrede točke kao granica koju s jedne strane zaštićeno pravo, a s druge društveni interes ne može prijeći;
2. *utvrđivanjem glavnih unutarnjih regulacija temeljnog prava* (tj. granicama do kojih temeljno pravo u slučajevima kolizije s drugim temeljnim pravima građana ili različitim društvenim interesima može ući);
3. *određivanjem konkurentnih jakosti temeljnih prava u slučajevima njihova preklapanja međusobno ili s drugim legitimnim društvenim interesima* (određivanjem kaznenih inkriminacija kojima se zaštićuju određena pravna dobra od napada počinjenih zlouporabom temeljnog prava te uređenjem nadležnosti i postupaka zaštite u spornim slučajevima).

Posezanje u temeljna prava građana mora biti utemeljeno na normi zakonskog ranga (čl. 16. i 22. Ustava RH; čl. 9. i 14. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima; čl. 5. i 6. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda). Sljedeća važna odrednica je težina kaznanog djela koje se istražuje. Nedopustivo je nerazmjerno ograničenje temeljnog prava kod lakih kaznenih djela, a načelne odredbe Zakona o kaznenom postupku navodi se da o primjeni prisilnih mjera odlučuje nadležno tijelo te se iste moraju ukinuti kada za to nastupe uvjeti (čl. 98. ZKP-a). Posezanje u ljudska prava mora biti procesnopravno legitimirano postojanjem osnova sumnje da je neka osoba počinila određeno kazneno djelo, a svako zadiranje u temeljna prava mora biti vremenski ograničeno te pod nadzorom sudbenog tijela.

Članak 192. Zakona o kaznenom postupku određuje određena kaznena djela za koja je moguće ograničiti temeljna prava. To su kaznena djela protiv Republike Hrvatske (Glava XII.), protiv vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom (Glava XIII.), protiv spolne slobode i spolnog ćudoređa (Glava XIV.) počinjena na štetu djece ili maloljetnika i protiv Oružanih snaga Republike Hrvatske (Glava XXVI.) za koja je propisana kazna od pet ili više godina zatvora, ubojstva (članak 90. Kaznenog zakona), otmice (članak 125. Kaznenog zakona), podvođenja (članak 195. Kaznenog zakona), razbojništva s teškim posljedicama (članak 218. Kaznenog zakona), iznude (članak 234. Kaznenog zakona), ucjene (članak 235. Kaznenog zakona), teških kaznenih djela protiv opće sigurnosti (članak 271. Kaznenog zakona),

krivotvorenja novca (članak 274. Kaznenog zakona), prikrivanja protuzakonito dobivenog novca (članak 279. Kaznenog zakona), izbjegavanja carinskog nadzora (članak 298. Kaznenog zakona), sprječavanja dokazivanja (članak 304. Kaznenog zakona), prisile prema pravosudnom dužnosniku (članak 309. Kaznenog zakona), udruživanja za počinjenje kaznenog djela (članak 333. Kaznenog zakona) kao i za kaznena djela koja je počinila ta grupa ili zločinačka organizacija u stjecaju, nedopuštenog držanja oružja i eksplozivnih tvari (članak 335. Kaznenog zakona), zlouporabe u obavljanju dužnosti državne vlasti (članak 338. Kaznenog zakona), primanja mita (članak 347. Kaznenog zakona) i davanja mita (članak 348. Kaznenog zakona), za koje je propisana kazna dugotrajnog zatvora.

Posebni izvidi kaznenih djela privremenim ograničenjem ustavnih prava i sloboda opisani su u članku 190. te se primjenjuju ukoliko se izvidi kaznenih djela ne bi mogli provesti na drugi način ili bi bili skopčani s nerazmjernim teškoćama, na zahtjev državnog odvjetnika istražni sudac može protiv osobe za koju postoje osnove sumnje da je sama počinila ili zajedno s drugim osobama sudjelovala u kaznenom djelu iz članka 192. ovoga Zakona odrediti mjere kojima se privremeno ograničavaju određena ustavna prava građana. Načelno se posebne izvidne mjere mogu podijeliti u dvije kategorije tajnu opservaciju (nadzor i tehničko snimanje telefonskih razgovora, odnosno sredstava za tehničko komuniciranje na daljinu; ulazak u prostorije radi provođenja nadzora i tehničko snimanje prostorija; tajno praćenje i tehničko snimanje osoba i predmeta te nadzirani prijevoz i isporuku predmeta kaznenog djela) i infiltraciju u kriminalne skupine (uporabu prikrivenih istražitelja i pouzdanika i simulirani otkup predmeta te simulirano davanje potkupnine i simulirano primanje potkupnine). Važno je istaknuti da izvršenje ovih mjera ne smije predstavljati poticanje na počinjenje kaznenog djela.

Zakon o kaznenom postupku određuje uvjete za primjenu navedenih mjera na način da se poštuje načelo zakonske određenosti što govori da je primjena navedenih mjera striktno određena za kataloška kaznena djela, a proširivanje nije dopušteno. Ukoliko se primjenom posebnih izvidnih mjera otkriju neka druga kaznena djela zabilježeni rezultati imaju se dostaviti državnom odvjetniku.

nepoznati počinitelji zastupljeni su sa 1,6%

žene participiraju sa 7,2% među prijavljenim osobama

11,2% među optuženim osobama

8,3% među osuđenim osobama

43,2% prijavljenih je optuženo

88,6% optuženih je osuđeno

38,3% prijavljenih je osuđeno

23,1% prijavljenih počinitelja je nepoznato

13,3% prijavljenih su žene

24,1% prijava je odbačeno

u 44,4% slučajeva podnesen je optužni prijedlog

u 7,4% slučajeva podnesena je optužnica

56,9% prijavljenih osoba je optuženo

13,4% optuženih su žene

1,8% slučajeva otpada na pokušaj

76,2% optuženih proglašeno je krivima

u 13,0% slučajeva postupak je obustavljen

u 4,4% slučajeva izrečena je oslobađajuća presuda

u 8,0% slučajeva izrečena je odbijajuća presuda

u 0,1% slučajeva radilo se o neubrojivim osobama

za kaznena djela koja se dovode u vezu sa organiziranim kriminalom u 2004. godini osuđeno je 3209 osoba

za kaznena djela koja se dovode u vezu sa organiziranim kriminalom u 2004. godini osuđeno je 3209 osoba

U 1,2% slučajeva radilo se o pokušaju

U 37,3% slučajeva primijenjena je uvjetna osuda

kazna dugotrajnog zatvora nije primijenjena niti u jednom slučaju kao ni kazna zatvora u trajanju od 15 godina

u 8,5% slučajeva primijenjena je novčana kazna

kazna bezuvjetnog zatvora primijenjena je u 41,9% slučajeva

MEĐUNARODNI NAPORI U SUZBIJANJU ORGANIZIRANOG KRIMINALITETA

Na međunarodnom planu više nije prijeporno treba li se boriti protiv organiziranog kriminaliteta već je pitanje kako to učiniti.

Definiranje pojma trgovanja ljudima

Donedavno univerzalna pravna definicija trgovanja ljudima nije postojala niti na međunarodnoj, ali niti na državnim razinama. Obzirom na kompleksnost pitanja trgovanja ljudima, s implikacija internacionalnosti fenomena kao i povezanosti s nizom drugih pojava upiti njegovu rješavanju, međunarodnog karaktera pojave, te njegove povezanosti s velikim brojem drugih pojava poput ilegalnih migracija, krijumčarenja ljudima, prostitucije itd. što stvara konfuziju. Jedina međunarodno akceptirana definicija trgovanja ljudima sadržana je *Protokolu za sprječavanje, suzbijanje i kažnjavanje trgovanja osobama*, posebno ženama i djecom, dodatak *Konvenciji UN-a protiv transnacionalnog organiziranog kriminala* koji u članku 3. trgovanje ljudima određuje kao regrutiranje, prijevoz, premještanje, skrivanje ili primanje osoba pomoću prijetnji ili uporabom sile ili ostalih oblika iznuđivanja, otmice, prijevare, zlouporabe moći ili pozicije ranjivosti ili davanja ili primanja uplata ili povlastica s ciljem postizanja pristanka osobe koja ima nadzor nad drugom osobom, u svrhu eksploatacije. Eksploatacija će u najmanju ruku uključivati izrabljivanje prostituiranja drugih ili druge oblike seksualnog izrabljivanja, prisilni rad ili usluge, ropstvo ili prakse slične ropstvu, sužanjstvo ili uzimanje organa.

Protokol za sprječavanje, suzbijanje i kažnjavanje krijumčarenja ljudi, posebice žena i djece, kojim se dopunjuje Konvencija Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnog organiziranog kriminaliteta članak 3. »*krijumčarenje osoba*« određuje kao vrbovanje, prijevoz, transfer, pružanje utočišta i prihvata osoba, pomoću prijetnje ili uporabe sile ili drugih oblika prinude, otmice, prijevare, zlouporabe ovlasti ili položaja bespomoćnosti ili davanje ili primanje plaćanja ili sredstava da bi se postigla privola osobe koja ima kontrolu nad drugom osobom, u svrhu izrabljivanja. Izrabljivanje će minimalno uključiti, iskorištavanje prostitucije drugih ili drugih oblika seksualnog iskorištavanja, prisilni rad ili usluge, ropstvo ili odnose slične ropstvu, podčinjavanje ili odstranjivanje organa. Privola žrtve krijumčarenja osoba na namjeravano iskorištavanje iz stavka a) ovoga članka neće se uzimati u obzir tamo gdje je bilo korišteno bilo koje sredstvo iz stavka. Vrbovanje, prijevoz, transfer, pružanje utočišta ili prihvata nekog djeteta u svrhu izrabljivanja smatrat će se »krijumčarenjem osoba« čak i ako to ne uključuje bilo koje sredstvo iz stavka a) ovoga članka.

Dakle, trgovanje ljudima obuhvaća:

- vrbovanje
- kidnapiranje
- prodaju
- preseljenje
- stavljanje osoba u ropski zaposlenički odnos
- prisilni i neregularni rad
- prosjačenje
- lažno usvajanje
- lažni i prisilni brak
- trgovinu ljudskim organima
- pornografiju
- prisilnu prostituciju
- seks turizam i zabavu

Distinkcija trgovanja ljudima i krijumčarenja ljudi

Kako je pojam trgovanja ljudima često u vezi s ilegalnim migracijama, važno je razlikovati ga od krijumčarenja ljudi. Krijumčarenje ljudi predstavlja uslugu pomaganja ljudima pri ilegalnom prelasku granice u zamjenu za materijalnu dobit i «time je prekršaj protiv države. S tim u svezi važno je spomenuti i krijumčarenje ljudima koje Protokol protiv krijumčarenja migranata kopnom, morem i zrakom, kojim se dopunjuje Konvencija Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnog organiziranog kriminaliteta u članku 3. »*krijumčarenje migranata*« određuje kao posredovanje, u svrhu izravnog ili neizravnog stjecanja financijske ili druge materijalne koristi od nezakonitog ulaska osobe u državu stranku koje ta osoba nije državljanin ili u njoj nema trajno boravište. S druge strane, trgovanje ljudima je kršenje prava pojedinca, tako da su žrtve zločina same osobe kojima se trguje.» (Limanowska, 2002:3). Distinkcija upućuje i na jedan od osnovnih problema vezanih uz pojam trgovanja ljudima, a to je da je riječ o teškom kršenju ljudskih prava. Trgovanje ljudima, iako je najčešće međunarodnog karaktera, može se odvijati i unutar jedne zemlje.

Mnoge zemlje pogrešno shvaćaju ovu definiciju, previđajući trgovinu ljudima unutar zemlje ili karakterizirajući sve nezakonite migracije kao trgovinu ljudima. Najčešće se iz ove definicije izostavlja prisilno ropstvo, oblik trgovine koji ne zahtjeva migraciju. Zakon o zaštiti žrtava trgovine ljudima "teške oblike trgovine" definira kao:

- A. trgovinu seksom u kojoj se seks za novac dobiva silom, na prijevaru ili iznuđivanjem, ili u kojemu osoba koja je nagovorena da izvede takav čin nije navršila 18 godina; ili
- B. regrutiranje, skrivanje, transport, davanje ili primanje osobe da radi ili obavlja usluge, što se postiže uporabom sile, prijevarom ili iznuđivanjem, u svrhu podvrgavanja prisilnom sužanjstvu, napoličarstvu, dužničkom ropstvu ili ropstvu.

Ove definicije ne zahtijevaju da žrtva trgovine ljudima bude fizički premještena s jedne lokacije na drugu.

Trgovanje ljudima je unosan i siguran "posao". Godišnje gotovo četiri milijuna ljudi postaje žrtvama te vrste organiziranog kriminala, a godišnja dobit veća je od sedam milijardi USD. Žrtve trgovanja ljudima koriste se kao robovi za rad u tvornicama, hotelima, restoranima, barovima, domaćinstvima. Prema raspoloživim podacima, procjenjuje se da stotine tisuće žena iz istočne, centralne i jugoistočne Europe svake godine postaju žrtvama trgovine, što ovu regiju čini izvorištem "modernih robova".

Procjenjuje se da je godišnje oko 2 milijuna žrtava trgovanja ljudima u svijetu. Ljudima se trguje iz različitih razloga: prisilnog i neregularnog rada, lažnih usvajanja, prosjačenja, pornografije, prisilne prostitucije, seks-turizma i zabave, lažnog i prisilnog braka, trgovanja ljudskim organima.

Život neadekvatnim uvjetima, ograničena mogućnost zapošljavanja nerijetko su primorali žrtve da se - u potrazi za boljim životnim prilikama - odluče na odlazak u inozemstvo. Teška ekonomska situacija u zemljama podrijetla te potražnja za jeftinom radnom snagom u zemljama odredišta dovede to tog da mreže organiziranog kriminala preuzimaju tržište »ponude i potražnje« radi visokih zarada, ograničenog rizika i blagih kazni. Problem trgovanja ljudima povećava se i zbog restriktivnih migracijskih politika, korupcije, spolne diskriminacije. Žene i mlade djevojke najčešće su žrtve prisilnoga seksualnog rada. Analizirajući žrtve trgovanja, jasno je da je osnovna karakteristika ugrožene populacije spol i dob. Žene i djeca čine najveći postotak žrtava u svim oblicima trgovanja ljudima. Primjerice, od ukupnog broja žrtava iz Albanije, 80% su bile djevojke mlađe od 18 godina. Procjenjuje se da i do 80% nigerijskih djevojčica u Italiji u prosjeku ima 15 godina. Broj djece u seks-industriji u Nizozemskoj udvostručio se u posljednjih 5 godina, među njima je i oko 5000 dječaka. Ono što posebno uznemiruje jest trend krijumčarenja invalidnih osoba, a djecu se koristi i za preprodaju droge, prosjačenje. Posebnu grupu djece-žrtava tvore neregistrirana djeca, nevidljiva za društvo, djeca koja su bez ikakvih prava na zakonsku zaštitu (50% žrtava na Filipinima su takva djeca). Muškarci se najčešće žrtve ekonomske eksploatacije u manufakturama, farmama, sportu, ali i u seks-industriji. Prema podacima Ureda za praćenje i borbu protiv trgovine ljudima za 2005. od procijenjenog broja od 600.000 do 800.000 muškaraca, žena i djece kojima se svake godine trguje preko međunarodnih

granica, otprilike 80 posto žena i djevojaka, a čak 50 posto su maloljetnice. Ti podaci ukazuju da se većina žrtava preko granica prodaje radi komercijalnog seksualnog iskorištavanja. Budući da je naglasak bio na trgovanju ljudima preko granice, ti podaci ne uključuju milijune žrtava u svijetu kojima se trguje unutar granica njihove zemlje.

Uzroci trgovine ljudima

Uzroci trgovine ljudima složeni su i često potiču jedan drugoga. Ako na trgovinu ljudima gledamo kao na svjetsko tržište, žrtve predstavljaju ponudu, a poslodavci ili izrabljivači (također nazvani «kupci seksa») predstavljaju potražnju.

Ponudu žrtava potiču brojni čimbenici, uključujući siromaštvo, privlačnost zamišljenog boljeg životnog standarda negdje drugdje, nedostatak radnih mjesta, organizirani zločin, nasilje nad ženama i djecom, diskriminacija žena, korumpiranost vlade, politička nestabilnost i oružani sukob. U nekim društvima tradicija dopušta da se treće ili četvrto dijete pošalje u grad da živi i radi s članom proširene obitelji (obično s nekim "stricem"), koji obećava da će ga obrazovati i omogućiti mu da izuči zanat. Iskorištavajući ovu tradiciju, trgovci ljudima često se predstavljaju kao agenti koji traže radnu snagu, navodeći roditelje da se oproste s djetetom, a zatim prisile dijete da se bavi prostitucijom, da radi kućanske poslove ili da radi u tvornici. Obitelj na kraju dobiva oskudnu ili nikakvu plaću, dijete se ne školuje i ne obučava, a odvojeno je od obitelji, a ekonomski boljitak kojemu su se svi nadali nikad se ne ostvari.

Metode rada trgovaca ljudima

Trgovci robljem za žrtve biraju ranjive. Njihove su mete obično djeca i mlade žene, a strategija im, zamišljena tako da prevari, prisili i pridobije povjerenje potencijalnih žrtava. Trikovi vrlo često uključuju obećanja o braku, zaposlenju, mogućnosti izobrazbe ili boljem životu.

Mafijaške grupe vrbuju, kidnapiraju, prodaju i preseljavaju osobe unutar državnih ili međunarodnih granica i stavljaju ih u ropski zaposlenički položaj. Velike svote novca olakšavaju pokretljivost i djelovanje te smanjuju rizik. Priča obično počinje prihvaćanjem primamljive ponude za zaposlenje u inozemstvu, na poslovima koji ne zahtijevaju posebne kvalifikacije (npr. rad u kafićima, čuvanje djece, posao spremačica, modela ili plesačica i sl.). Mnoge naizgled legalne agencije za modele, turističkih agencija ili ponuda au pair-agencija, zapravo su paravan za organizirani kriminal. Velik broj agencija takvu vrstu posla radi i preko interneta. Nerijetko su žrtve prodane od poznatih osoba (rođaka, prijatelja ili poznanika). Pri razgovoru o budućem poslu kriminalci žrtvi obećaju plaćanje troškova puta, sređivanje vize i radne dozvole u inozemstvu, no prije ili tijekom puta žrtvi se oduzimaju osobni

dokumenti radi »sigurnosti«, a u stranoj zemlji ih preuzima drugi predstavnik, koji ima za njih druge, lažne, dokumente i dalje organizira prodaju.

Budući da žrtve u pravilu ne poznaju jezik i običaje zemlje u kojoj se nalaze, a smještene su na izoliranim mjestima, kriminalcima je olakšano držanje istih u podređenom položaju koji se dodatno produbljuje tjeranjem na rad, prostituciju ili prošnjju, uz primjenu fizičkog nasilja i ograničavanja slobode kretanja žrtve su prisiljene slijediti zahtjeve kriminalaca. Život opterećen konstantnim strahom od zlostavljanja ostavlja teške posljedice na fizičko i mentalno zdravlje žrtava.

Žrtve trgovine ljudima plaćaju užasnu cijenu. Fizičke i psihološke ozljede, uključujući bolest i zaustavljeni rast, često imaju trajne učinke. U mnogim slučajevima izrabljivanje žrtava trgovine ljudima je progresivno: dijete koje se izrabljuje za jedan oblik rada može se poslije zloupotrebjavati na drugi način. Okrutna stvarnost trgovine robljem modernog doba jest ta da se njezine žrtve često više puta kupuju i prodaju, a često ih prvi put prodaju članovi njihove obitelji.

Žrtve prisiljene na seksualno ropstvo često pokoravaju pomoću droge, te one podnose užasno nasilje. Žrtve seksualnog izrabljivanja trpe fizičke i emocionalne ozljede od preranog upuštanja u spolne odnose, prisilnog uzimanja opojnih sredstava i izloženosti spolno prenosivim bolestima, uključujući virus HIV-a i sidu. Neke žrtve pate od trajnog oštećenja reproduktivnih organa. Nadalje, žrtve se obično dovoze u zemlju u kojoj ne razumiju jezik, gdje izolacija i dominacija pogoršavaju psihološke posljedice.

Alarmantno porobljavanje ljudi u svrhu iskorištavanja njihova rada, često u njihovim vlastitim zemljama, oblik je trgovine ljudima kojemu je teško ući u trag izdaleka. On ne mora uključivati iste zločinačke organizacije koje zarađuju na transnacionalnoj trgovini radi seksualnog iskorištavanja. Češći je slučaj da su krivi pojedinci, na primjer, zbog stavljanja u ropski odnos kućne pomoćnice ili stotine radnika u tvornici na prisilnom radu koji za taj rad nisu plaćeni.

Postoji čitav niz procjena o širini i veličini ropstva modernog doba. Međunarodna organizacija rada (ILO), agencija Ujedinjenih naroda zadužena za pitanja radnog standarda, zapošljavanja i socijalnu zaštitu procjenjuje da je u svakom trenutku 12,3 milijuna ljudi prisiljeno na prisilni rad, dužnički rad, prisilni dječji rad, seksualno ropstvo i prisilno ropstvo. Nacionalnosti tih ljudi jednako su raznolike kao svjetske kulture. Neki odlaze iz zemalja u razvoju u želji da poboljšaju život radeći nekvalificirane poslove u bogatijim zemljama. Ostali postaju žrtve prisilnog ili dužničkog rada u vlastitim zemljama. Neke obitelji daju svoju djecu osobama s kojima su u sredstvu ili nisu u srodstvu koje im obećavaju obrazovanje i prilike, ali djecu prodaju u ropstvo.

Konvencionalni pristupi prisilnom ili obveznom radu obično su fokusirani na poštivanje međunarodnih konvencija (tj. Konvencija ILO 29, 39 i 182). Ti pristupi žele da izrabljivačke industrije rade u skladu sa zakonom i da puste žrtve ili zahtijevaju nadoknadu. Pristupi borbi protiv prisilnog ropstva koji počivaju na radnim standardima mogu biti slabi u kažnjavanju poslodavaca koji zapošljavaju radnike pod prisilom. Prisilni rad treba kazniti kao zločin, žestokim progonom. Premda su mnoge zemlje u svijetu kriminalizirale prisilni rad, ne poduzimaju mnogo u progonu prekršitelja, djelomično zbog nedostatka svijesti o problemima prisilnog rada među dužnosnicima zaposlenim u pravosuđu.

Ako je analiziramo kao tržište, trgovina ljudima uključuje i sile ponude i sile potražnje. Kad je riječ o ponudi, siromaštvo, korupcija, nedostatak obrazovanja i vječita ljudska težnja za poboljšanjem života ljude čini podložnima primamljivoj trgovini ljudima. Mi poduzimamo značajna nastojanja, a moramo ih poduzimati i dalje, u rješavanju tih čimbenika koji pridonose ponudi.

Istodobno ne možemo zanemariti stranu potražnje. Potražnja na tržištu, osobito muškaraca koji kupuju seks, stvara snažan poticaj za zaradom radi kojeg trgovci love sve više žrtava, što pridonosi rastu trgovine ljudima. Veoma je važno da vlade poduzmu korake u borbi protiv komercijalnog seksualnog iskorištavanja. Na primjer, ondje gdje cvate prostitucija prikladna je okolina za trgovinu ljudima.

Nadalje, istraživanje provedeno u devet zemalja pokazuje koliku su veliku štetu pretrpjeli ljudi iskorišteni u prostituciji: 89 posto ljudi iskorištenih u prostituciji žele pobjeći. Šezdeset do sedamdeset pet posto žena u prostituciji silovano je, 70 do 95 posto je fizički zlostavljano, a 68 posto ih zadovoljava kliničke kriterije PTSP-a. Ove godine UN-ova komisija za status žena naglasila je potrebu za većim djelovanjem u obrazovanju vezanom uz potražnju, prihvaćanjem rezolucije SAD-a o uklanjanju potražnje za ženama i djevojkama kojima se trguje. Bila je to prva UN-ova rezolucija usmjerena na uklanjanje potražnje i, što je veoma važno, u njoj se priznaje veza između komercijalnog seksualnog iskorištavanja i trgovine ljudima.

Međunarodne organizacije i vlade moraju odigrati važnu ulogu u smanjenju potražnje za trgovinom ljudima, i donošenjem Zakona o zaštiti žrtava trgovine ljudima i nacrtom UN-ovog protokola o trgovini ljudima iz 2000. godine, borba protiv trgovine ljudima prebacila se s modela ranijih međunarodnih konvencija, koje su se uvelike bavile međunarodnim premještanjem žena radi prostitucije, na model temeljen na uskraćivanju slobode i posljedičnim stanjem žrtve. Definicija trgovine ljudima u tim instrumentima pokriva širok niz iskorištavanja koji dovodi do prisilnog ropstva. Ti instrumenti uviđaju da žene koje se iskorištavaju za prostituciju u nekoj drugoj zemlji ili u vlastitoj zemlji imaju zajedničku vezu s djetetom ili muškarcem kojeg drže u stanju dužničkog rada u njegovoj vlastitoj zajednici, i da zemlje diljem svijeta imaju odgovornost boriti se protiv tog zla i brinuti se za žrtve.

Potpomaganje društvenog sloma. Gubitak obitelji i potpore zajednice čini žrtvu trgovine ljudima ranjivom na zahtjeve i prijetnje trgovaca, te na nekoliko načina pridonosi slomu društvenih struktura. Trgovina ljudima odvlači djecu od njihovih roditelja i obitelji. Zarada od trgovine djecom često dopušta da se ta praksa ukorijeni u određenoj zajednici, što se onda višestruko iskorištava kao gotov izvor žrtava. Opasnost od toga da postanu žrtve trgovine ljudima može ranjive skupine poput djece i mladih žena natjerati da se skrivaju, što nepovoljno utječe na njihovo školovanje ili obiteljsku strukturu. Gubitak izobrazbe smanjuje buduće mogućnosti žrtve da se zaposli i povećava opasnost da u budućnosti postane žrtva trgovine ljudima. Žrtve koje se mogu vratiti u svoje zajednice često se nađu obilježene i odbačene. Oporavak od traume, ako do njega uopće dođe, može trajati čitav život.

Poticanje organiziranog zločina. Zarada od trgovine ljudima potiče ostale zločinačke aktivnosti. Američki FBI procjenjuje da trgovina ljudima donosi devet i pol milijardi američkih dolara prihoda godišnje. Ona je usko povezana s pranjem novca, trgovinom drogom, krivotvorenjem dokumenata i krijumčarenjem ljudi. Ondje gdje cvate organizirani zločin, vlade i vladavina zakona su oslabljenje.

Zemlje se lišavaju ljudskog kapitala i sprečava se razvoj. Trgovina ljudima ima negativan utjecaj na tržišta rada, pridonoseći nepovratnom gubitku ljudskih resursa. Neki učinci trgovine ljudima uključuju smanjenje plaća, manje pojedinaca koji se mogu skrbiti za sve veći broj starijih osoba, te nedovoljno obrazovani naraštaj. Ovi učinci nadalje vode do gubitka buduće produktivnosti i sposobnosti zarađivanja. Prisiljavanje djece da rade, što im uskraćuje mogućnost obrazovanja, može pojačati krug siromaštva i nepismenosti koji koči nacionalni razvoj. Kad je u prisilni ili dužnički rad uključen značajan dio populacije neke zemlje, taj oblik trgovine ljudima koči razvoj zemlje, budući da te žrtve, naraštaj za naraštajem, ostaju u siromaštvu.

Učinak na javno zdravlje. Žrtve trgovine ljudima često trpe okrutne uvjete koji rezultiraju fizičkim, seksualnim i psihološkim traumama. Kao posljedica prisilne prostitucije često se javljaju spolno prenosive bolesti, upale zdjelice i zaraza HIV-om i sidom. Među žrtvama trgovine ljudima česte su psihološke posljedice anksioznost, nesanicu, depresija i post-traumatski stresni sindrom. Nehigijenski uvjeti života zajedno sa slabom prehranom pridonose lošim zdravstvenim uvjetima, poput svraba, tuberkuloze i ostalih zaraznih bolesti. Djeca često podnose najteža zlostavljanja, jer ih je lakše nadzirati i prisiliti da rade kućanske poslove, da sudjeluju u oružanom sukobu i ostalim opasnim oblicima rada.

Potkopavanje autoriteta vlade. Mnoge vlade se bore kako bi provodile puni nadzor nad svojim nacionalnim teritorijem, osobito ondje gdje prevladava korupcija. Oružani sukobi, prirodne katastrofe i političke i etničke borbe često stvaraju velike populacije izbjeglica unutar zemlje koje bi mogle postati žrtvama trgovine ljudima. Trgovina ljudima dodatno potkopava nastojanja vlade da uspostavi svoju punu vlast, što ugrožava sigurnost ranjive populacije. Mnoge vlade ne mogu zaštititi žene i djecu koje

otimaju iz njihovih domova i škola ili iz izbjegličkih logora. Nadalje, mito koje daju trgovci oružjem sprečava sposobnost vlade da se bori protiv korupcije među vladinim dužnosnicama.

DUŽNIČKO ROPSTVO

Svim scenarijima trgovine ljudima zajednička je uporaba sile ili iznuđivanja radi izrabljivanja osobe te prisiljavanja na seks za novac ili u svrhu pokoravanja žrtve prisilnom ropstvu, dužnikom ropstvu ili sužanjstvu. Uporaba sile ili iznuđivanja može biti izravna i žestoka ili može biti više psihološke prirode. Prijetnje da će se stranog radnika predati vlastima radi kršenja zakona o useljenicima može biti oblik iznuđivanja koji ulijeva strah. Drugi oblik prisile ili iznuđivanja jest uporaba obveze ili duga s ciljem pokoravanja osobe. To se u zakonu i politici naziva «dužničkim ropstvom». Američki zakon kriminalizira takvu pojavu, a u UN-ovom protokolu o trgovini ljudima ona je prepoznata kao oblik trgovine ljudima. Mnogi radnici u cijelom svijetu postaju žrtve dužničkog ropstva kad prihvate početni dug u sklopu uvjeta zapošljavanja ili inherentni dug u tradicionalnijim sustavima dužničkog ropstva. Tada ih drže na tom poslu ili u službi, a dug im raste, uvjeti službe se mijenjaju, a odnos između poslodavca i zaposlenika postaje izrabljivački odnos. Takvi radnici prisiljeni su raditi daleko duže nego što bi to bilo očekivano kako bi otplatili dug.

U Južnoj Aziji ta je pojava veoma česta u obliku tradicionalnog dužničkog ropstva, u kojemu su porobljeni milijuni ljudi iz naraštaja u naraštaj. Oni rijetko znaju iznos ili uvjete svog duga, jer to je oblik prisile i iznuđivanja kojim se koriste poslodavci – goniči robova – kako bi osigurali nastavak njihova ropstva. Kultura, nepismenost i nejednaki odnosi moći pridonose tome da je ovaj tradicionalni oblik ropstva nekvalificiranih radnika osobito teško ukinuti. Zakonodavstvo usmjereno protiv dužničkog ropstva često je detaljno razrađeno u zakonima o radu pojedine zemlje, a njegovo kršenje istražuju administrativne vlasti ministarstva rada ili lokalne općine. U mnogim slučajevima ti dužnosnici imaju ovlasti samo nametnuti novčane kazne, a ne istraživati, progoniti i primijeniti kazne na prekršitelje. Kao rezultat toga, poslodavci koji krše zakone kojima se zabranjuje dužničko ropstvo često su suočeni s neodgovarajućim kaznama i pred zakonom uživaju relativnu zaštitu od kazni.

ILEGALNO POSVAJANJE, PRODAJA DJECE I TRGOVINA LJUDIMA

Zakonito posvajanje djece iz jedne zemlje u drugu osigurava trajno smještanje djeteta u obitelj koja ne može naći dijete u svojoj vlastitoj zemlji. Tu nema nikakvih nezakonitosti od strane posvajatelja, bioloških roditelja ili bilo koje strane uključene u olakšavanje tog odnosa. Odgovarajuće i zakonito posvajanje između zemalja ne podrazumijeva prodaju djece ili trgovinu ljudima. Ukoliko se posvajanje odvija u svrhu komercijalnog seksualnog izrabljivanja ili prisilnog rada, posvajanje ne potpada pod Zakon o zaštiti žrtava trgovine ljudima. Prodaja djece, koja se katkad koristi kao način zaobilaženja zahtjeva zakonitog posvajanja, uključuje iznuđeno odvođenje djeteta ili situacije u kojima se koristi

zavaravanjem ili nepriličnom nadoknadom kako bi se pridobilo roditelje da daju svoje dijete. Prodaja djece nije prihvatljiv put k posvojenju i može uključivati mnoge atribute zajedničke trgovini ljudima. Na temelju Zakona o zaštiti žrtava trgovine ljudima, UN-ovih protokola o trgovini ljudima i prodaji djece, Haaškoj konvenciji o zaštiti djece i suradnji vezanoj uz posvajanje među državama iz 1993. godine, te definicijama posvajanja utvrđenim u američkom pravosuđu, premda je prodaja djece nezakonita, ona ne mora nužno predstavljati trgovinu djecom kad do nje dolazi radi posvojenja. Ciljevi prodaje djece i trgovine ljudima ne moraju biti jednaki. Neki ljudi pretpostavljaju da je prodaja djece radi posvojenja oblik trgovine ljudima, budući da i trgovina ljudima i prodaja djece uključuju zaradu od prodaje drugog ljudskog bića. Međutim, nezakonita prodaja djeteta radi posvojenja ne predstavlja trgovinu ljudima ukoliko dijete neće biti izrabljivano. Prodaja djece općenito rezultira situacijom u kojoj se dijete ne izrabljuje. S druge strane, trgovina ljudima podrazumijeva izrabljivanje žrtava. Ukoliko je posvojeno dijete prisiljeno na prisilni rad ili seksualno izrabljivanje, onda to predstavlja trgovinu ljudima.

Trgovanje ljudima kao oblik kršenja temeljnih ljudskih prava

Trgovina ljudima krši jedinstveno pravo čovjeka na život, slobodu i oslobođenost od svih oblika ropstva. Trgovina djecom krši prirodno pravo djeteta da odrasta u zaštitničkoj okolini i pravo da živi bez ikakvog oblika zlostavljanja i izrabljivanja.

Trgovanje ljudima predstavlja direktno kršenje prava zajamčenih Općom deklaracijom o pravima čovjeka iz 1948. od kojih su najbitnija:

Članak 1- Sva se ljudska bića rađaju slobodna i jednaka u dostojanstvu i pravima

Članak 3- Svatko ima pravo na život, slobodu i osobnu sigurnost.

Članak 4- Nitko ne smije biti držan u ropstvu i podčinjenosti.

Članak 5- Nitko ne smije biti podvrgnut mučenju ili okrutnom, nečovječnom ili ponižavajućem postupku ili kažnjavanju.

Procjene trgovanja ljudima u svijetu

Ne postoje pouzdani podaci o broju ljudi podvrgnutih trgovanju. Postoje brojne procjene koje je teško potvrditi jer ovise o kontekstu i izvoru informacija. Osim ilegalne prirode pojave važna je i činjenica da u mnogim zemljama (pa tako i u Hrvatskoj) trgovanje ljudima nije eksplicitno definirano kao kazneno djelo već se kažnjava i evidentira unutar drugih kategorija što rezultira činjenicom da vlade, međunarodne i nevladine organizacije raspolažu različitim podacima koji nisu komparabilni. Osobito su oskudni podaci o trgovanju djecom.

Neovisno o točnosti procjena, moguće je zamijetiti da je velik broj ljudi podvrgnut trgovanju ljudima. Kako bi ilustrirali tezu navodimo sljedeće podatke:

- Procjenjuje se da godišnje u svijetu ima oko 4.000.000 žrtava trgovanja ljudima (Nacionalni plan za suzbijanje trgovine ljudima, 2002.)
- Barem 700.000 osoba, posebno žena i djece su žrtve trgovanja svake godine (US State Department)
- Samo u 1995. godini, trgovanju je podvrgnuto 500.000 žena koje su uvezene u Europsku uniju (IOM, 1996.)
- Profit od trgovanja ljudima iznosi 7 milijardi dolara godišnje (UN, 1998)
- Trgovanje ljudima i ilegalna migracija danas ostvaruje jednaki profit kao i trgovanje drogom (UN, 1998.)

Trgovanje ženama i djecom u svrhu seksualnog iskorištavanja

Kao što je već navedeno i u definiciji iz Protokola trgovanje ljudima obavlja se u različite svrhe, ali najčešći oblik je trgovanje u svrhu seksualnog iskorištavanja, posebno u području jugoistočne Europe. Oblike trgovanja koji imaju za svrhu npr. prisilni rad ponekad je teže identificirati jer, za razliku od trgovanja u svrhu seksualnog iskorištavanja sama aktivnost nije ilegalna (a prostitucija u velikom broju zemalja jest ilegalna) već samo uvjeti u kojima se nalazi žrtva trgovanja koja prima iznimno nisku ili nikakvu naknadu za svoj rad, a najčešće joj je oduzeta putovnica i ograničena sloboda kretanja. Trgovanje u svrhu seksualnog iskorištavanja je najkompleksniji oblik trgovanja ljudima jer povlači brojne nejasnoće vezane uz problem dobrovoljnosti prostitucije, što otežava identifikaciju žrtava, osobito u društvima i strukturama koje nisu senzibilizirane za ovaj problem. Ovakvo trgovanje nameće i osjetljivo pitanje spolnog nasilja, neravnopravnosti spolova i diskriminacije žena, jer iako su i muškarci žrtve trgovanja, većinu žrtava, predstavljaju žene i djevojke.

Danas postoje dvije struje koje zauzimaju različite stavove o prostituciji i s njom povezanim trgovanjem ženama. Jedna struja zauzima negativan stav prema prostituciji izjednačujući prisilnu i dobrovoljnu prostituciju, te samim time i razmatra problem trgovanja u okviru prostitucije, jer smatra da prostitucija nikad nije dobrovoljna te ju uvijek karakterizira prisila, nasilje i eksploatacija. Druga struja prostituciju tumači kao izbor, koji može biti «svjesno i dobrovoljno izabrano zanimanje», te postavlja jasnu razliku između prisilne i dobrovoljne prostitucije, pa tako i između trgovanja ženama i djecom u svrhu seksualnog iskorištavanja. (Trgovina ženama, 2001.) Ovakav stav zastupljen je i u novijim dokumentima vezanim za trgovanje ljudima, ali potrebno je primijetiti da termini «eksploatacija prostitucije» i «seksualna eksploatacija» korišteni u *Protokolu za sprečavanje, suzbijanje i kažnjavanje*

trgovanja osobama, nisu definirani u međunarodnom pravu i, nadalje, da ih Protokol namjerno ostavlja nedefiniranima. Vlada može odabrati da ograniči svoju interpretaciju ovih termina na prisilno sudjelovanje u seks-industriji ili da interpretira ove termine tako da se odnose na bilo koje i sve sudjelovanje u seks-industriji.« (Kartusch, 2001, 40)

No, kako većina radova na temu trgovanja zastupa postojanje dobrovoljne prostitucije, te kako razlikovanje te dobrovoljnosti izuzetno bitno pri identifikaciji žrtava trgovanja, te ujedno i izuzetno teško jer tehnike kontrole žrtava nisu samo one koje uključuju silu, otmicu i slično već i obmanu, prijetnje i razne oblike mentalne kontrole navest ću podjelu iznesenu u IOM-ovoj studiji o trgovanju ženama i djecom u Hrvatskoj (Štulhofer, Raboteg-Šarić i Martinović 2002)

- *Prisilna prostitucija*- pružanje seksualnih usluga pod prinudom (prijetnjama, iznuđivanjem, nasiljem), a krajnji slučajevi ovog oblika čine seksualno ropstvo. Žene najčešće ne znaju da će raditi kao prostitutke.
- *Eksploatacijske seksualne djelatnosti* - seksualne usluge žena kojima se sustavno uskraćuje ili otima zarada. U takvim je slučajevima često riječ o ženama koje su vjerojatno znale ili naslućivale da će se baviti prostitucijom, ali su za to očekivale naknadu koja će im omogućiti egzistenciju. Druge su se javile za posao konobarica ili sobarica, ali im je u nekom trenutku predloženo «bolje plaćeno» pružanje seksualnih usluga. I jedne i druge su obmanjene i sustavno iskorištavane, a sloboda kretanja im je u pravilu ograničena ili potpuno oduzeta. Bez novca su i dokumenata, a nerijetko im se i prijeti da će njihove obitelji stradati ukoliko odluče prestati. Drugim rječima, onemogućena im je mogućnost izlaska.
- *Seksualni rad* ili dobrovoljna prostitucija označava pak slobodno izabran i relativno dobro plaćen posao, pri čemu je od središnje važnosti sloboda napuštanja profesije.

Dakle, iako postoje slučajevi trgovanja gdje su žrtve otete i gdje se cijela priča odigrava primjenom fizičke sile i prijetnji, ili čak slučajevi gdje je djevojka ili žena prodana od strane obitelji ili muža, takvi slučajevi su rijedi. U principu postoji raširen obrazac djelovanja procesa trgovanja, osobito karakterističan za situaciju u istočnoeuropskim zemljama i usmjeren na one koji su voljni migrirati. Najčešće korištena metoda pri vrbovanju žrtava je metoda obmane, a vrbovatelji se orijentiraju na zemlje s teškom ekonomskom situacijom, a posebno na poslijeratna područja i zemlje u političkoj i ekonomskoj tranziciji. Putem oglasa u novinama ili na Internetu, putem poznanstava ili agencija za zapošljavanje (često lažnih) nude se legalna zaposlenja, obično za niskokvalificirane poslove ali dobro plaćene poslove poput dadilja, konobarica, spremačica, manekenki itd. ili poslovi u zabavnoj industriji, plesnim ili striptiz barovima. Ostale metode vrbovanja djevojaka uključuju agencije za ugovaranje brakova (često na internetu) ili lažne brakove od strane samog vrbovatelja. Prelasci granica (obično se radi o većem broju granica) često se odvijaju ilegalnim putevima bez dokumenata, ili se ženama daju

lažni dokumenti. No, koriste se i žrtvini legalni dokumenti, turističke ili zabavljачke vize (u tu svrhu često postoje i afirmirane legalne strukture u zemljama domaćinima, poput ljetnih jezičnih škola i sl.) te tako žrtva ulazi u zemlju legalno, ali se njen status kasnije mijenja. Ilegalnost boravka žrtve je ono što žrtvu čini osobito ranjivom u odnosu na trgovce i što je spriječava da potraži pomoć, pogotovo s obzirom na to da velik broj zemalja nema zakone o trgovanju ljudima, pa tako ni mogućnost azila i smještaja žrtve već ona biva deportirana natrag u zemlju porijekla.

Nakon ulaska u zemlju destinacije žrtva je obično dovedena u situaciju «dužničkog ropstva». Ona duguje novac ili samim vrbovateljima, od kojih najčešće, s obzirom na ekonomsku situaciju, posuđuje novac za put ili je već prodana drugoj osobi zajedno sa svojim dugovima i natjerana da otplati i svoju «cijenu» i ostale navodne dugove (za hranu, smještaj i sl.) koji neprestano rastu. U ovom trenutku ona je, ili odmah fizičkom silom, prijetnjama, izgladnjivanjem, oduzimanjem slobode kretanja, oduzimanjem dokumenata i ostalim metodama natjerana na prostituciju, ili zaista radi posao koji joj je obećan, ali za minimalnu plaću s kojom nikada ne može otplatiti dug, te na kraju, u bezizlaznoj situaciji, pristaje na prostituciju.

Od novca koji prostitucijom zarađuje, dobiva iznimno malo ili ništa. Bavljenje prostitucijom dodaje njenom statusu ilegalnog migranta još jednu otežavajuću okolnost, jer zbog nepostojanja zakona, ali i zbog neosvještenosti najbitnijih kadrova o problemu, u velikom broju zemalja, gdje je prostitucija ilegalna, žrtva su sankcionirane zbog bavljenja prostitucijom, čak i u onim slučajevima gdje se same obrate policiji za pomoć. Slučajeva gdje žrtva sama dolazi po pomoć je zbog opisanih uvjeta malo, a što se ostalih tiče u većini slučajeva, policija ili imigracijske vlasti uopće ne pokušavaju utvrditi da li su te osobe žrtve trgovanja, te stoga ne obavještavaju o tome ni vladu ni nevladine udruge, niti provode daljnju istragu. Ovime se žrtve reviktimiziraju, i u kombinaciji s korupcijom policije koja se često povezuje s trgovanjem ljudima (osobito u jugoistočnoj Europi) te straha od deportacije, dovodi do potpunog nepovjerenja žrtava i njihovog odbijanja da surađuju u istragama i samim time nemogućnosti da se trgovci ljudima procesuiraju.

Problemi vezani uz pojam trgovanja ljudima

Brojni čimbenici pogoduju razvoju ove vrste trgovanja ljudima kao što je ogroman međunarodni rast seksualne industrije, no u osnovi trgovanja ljudima su ekonomske i socijalne razlike između zemalja i između regija te njihov rezultat: migracija. Riječ je o osobama koje žive u teškim ekonomskim uvjetima i migriraju u nadi da će poboljšati svoju situaciju i situaciju svoje obitelji. S druge strane, u razvijenim zemljama destinacije «postoji rastući zahtjev za jeftinom radnom snagom u neformalnim sektorima rada i u sektorima niskih plaća u formalnim sektorima rada.», te zemlje pooštravaju imigracijske politike, te tako smanjuju mogućnost legalnih migracija, povećavajući broj osoba, a posebice žena koji

rješenje traže u ilegalnim putevima i načinima migracije, što ih čini potencijalnim žrtvama trgovaca ljudima (Kartusch, 2001:9).

Ekonomski elementi doveli su do porasta trgovanja ljudima u Jugoistočnoj Europi i zemljama bivšeg Sovjetskog saveza. Ratovi, sukobi i političke promjene u regiji uzrokovali su duboke krize siromaštva i drastične promjene u socijalnoj strukturi. Nezaposlenost, inflacija i siromaštvo su se povećali, zajedno sa razlikama u socijalnom i ekonomskom statusu, što je sve zajedno snažno utjecalo na živote ljudi i tendenciju ka migriranju, dok je s druge strane dezintegracija političkih i socijalnih struktura stvorila povoljne uvjete jačanju organiziranog kriminala.

U skladu s globalnim trendom feminizacije siromaštva ove promjene odrazile su se posebno snažno na žene i djevojke, koje, kako je već navedeno čine i najveći broj žrtava trgovanja u regiji. Žene su često diskriminirane na tržištu rada, manje su plaćene i njihova nezaposlenost raste neproporcionalno s muškom. «Više od pola procijenjenih 26 milijuna izgubljenih poslova u regiji su izgubile žene (14 milijuna). Oko 6 milijuna žena od ukupnog broja od 10 milijuna ljudi registrirano je nezaposleno 1999. 80% od svih viškova radnika u Ukrajini između 1994. i 1998. bile su žene.» (Kartusch, 2001:28). Niže društvene klase ili vjerske i etničke skupine doživljavaju slične oblike diskriminacije, a žene koje pripadaju tim skupinama dolaze u još lošiji položaj. Važno je napomenuti da su u posebno teškoj poziciji samohrane majke koje su prisiljene brinuti cijeloj porodici.

Loš položaj žena ne odnosi se samo na njihovu ekonomsku situaciju, već i na općenito njihov položaj u društvu, na njihovu slabu zastupljenost u političkom i općenito javnom životu, te na nasilje, osobito obiteljsko, kojem su izložene.

Još jedna važna pojava karakteristična za ovo područje je povećani priljev informacija putem medija, nakon političkih promjena 90-ih, koji pruža sliku privlačnu sliku uljepšanog, bogatog života na Zapadu. Kako piše Barbara Limanowska (2001.): «Žene su ponovo vezane za privatnu sferu obitelji i isključene iz javnog života. Istovremeno, više kontakata i informacija iz Zapadnih zemalja povećalo je svijest među novom generacijom žena o mogućnosti drugog načina života. Ova svijest, međutim, je velikim dijelom temeljena na filmovima, radiju i reklamama u masovnim medijima, koje obećavaju Zapadni raj ne samo slobode i osobnog ispunjenja već i ekonomskog blagostanja. Ova pogrešna koncepcija stvara lažna očekivanja koja mame mlade žene.»

Sve navedeno čini žene sklonim ako ne i prisiljenim da potraže izlaz u migraciji, jer je sama sloboda izbora žena da migriraju u nekim kontekstima postala upitna. «Izbor žene iz Ukrajine da postane ekonomski migrant u kontekstu gdje su žene 90% novih nezaposlenih, ne može se riješiti s jednostavnim konceptima slobode ili autonomije. Ovo ne znači da je ženska nezaposlenost uzrok migracije ili uključenosti u industriju seksa, već da takve okolnosti neizbježno smanjuju dostupne mogućnosti.» (Kelly i Reagan, 2000:4)

Uvjeti koji povećavaju mogućnost postanka žrtvom trgovanja za migrantice su: nedostatak znanja o Zapadu i neimanje nikakvih kontakata na Zapadu, nisko obrazovanje, te činjenica da žrtve trgovanja često nisu nikad prije putovale van svoje zemlje. Postoji također tendencija vrbovatelja ka ruralnim područjima, gdje je, čini se, češći nedostatak informacija svake vrste. Većina žena koje se odluče na migraciju ne postaje žrtvama trgovanja, već mnoge od njih uspijevaju ostvariti svoj cilj, popraviti svoj ekonomski i socijalni položaj, te položaj svoje obitelji i povratak u domovinu.

Trgovanje ljudima često je povezano s drugim oblicima organiziranog kriminala. Ono što pogoduje porastu trgovanja ljudima u usporedbi s npr. trgovanjem drogom ili oružjem je ekstremno velik profit u kombinaciji s vrlo malim rizicima i minimalnim investicijama. Mali rizici proizlaze iz neadekvatnih kazni (kazne za trgovanje ljudima u pravilu su niže od kazni za ostale aktivnosti kojima se organizirani kriminal bavi), a žrtve (koje su jedini dokaz) rijetko podižu optužnice te iz vrlo dobro organizirane slojevite mreže. Minimaliziranje i neprepoznavanje problema u velikom broju zemalja upravo je ono što mu omogućuje nesmetan rast.

Situacija u zemljama Jugoistočne Europe

Već su opisani uvjeti koji su pogodovali širenju trgovanja ljudima te sve većem brojem žrtava s područja Istočne Europe, međutim zanimljivo je da su zemlje Jugoistočne Europe ne samo zemlje porijekla i tranzita već i destinacije žrtava. Ovo podrazumijeva Albaniju, Bosnu i Hercegovinu, Bugarsku, SR Jugoslaviju, Makedoniju, Moldaviju, Rumunjsku i Hrvatsku. Zbog teške ekonomske situacije i nedostatka poslova u tom području trgovanje ženama i djecom u svrhu seksualne eksploatacije je najčešći, te gotovo i jedini oblik trgovanja. Sve zemlje u regiji pogođene su problemom, s time da su glavne zemlje podrijetla žrtava Moldavija, Ukrajina i ostale zemlje bivšeg Sovjetskog saveza, te Rumunjska i Bugarska. Glavni putevi iz Jugoistočne u Zapadnu Europu, čini se, vode iz Jugoslavije u Mađarsku (koja se smatra srednjoeuropskim središtem trgovanja) i Austriju. Alternativni putevi vode kroz BiH, te Hrvatsku prema Sloveniji, ili preko mora od hrvatske obale do Italije. (IOM, 2002.) Postoje informacije i o manjim mjestima koja funkcioniraju kao mali regionalni centri trgovine ljudima. Najpoznatija je svakako «Arizona», velika neregulirana tržnica s nekoliko javnih kuća, koja se nalazi između dva bosanska entiteta, Hrvatske i Jugoslavije. Slična tržnica postoji i u Bihaću, blizu bosanskog Petrovca.

Prema podacima UNICEF-ovog izvještaja za područje (2002) 90% stranih migranata radnika u seks-industriji u regiji žrtve su trgovanja. No, ne više od 35% slučajeva su prepoznati i samo dio (7%) od ovog broja primaju dugoročnu pomoć i potporu. Iako se u zadnjih nekoliko godina dešavaju pozitivni pomaci i dosta zemalja je donijelo zakone koji reguliraju konkretno ovu pojavu, te su se u većini zemalja otvorila skloništa za žrtve, u principu se prema trgovanju ljudima odnosi kao prema pitanju migracija ili nacionalne sigurnosti a ne kao prema kršenju ljudskih prava, što za posljedicu ima da se

žrtve, u većini slučajeva ne prepoznaju kao takve i tretiraju se kao kriminalci. U tipičnoj raciji na primer, policija hapsi, ispituje, pritvara i deportira žene zbog ilegalne prostitucije ili zbog ilegalnog rada, dok makroi i vlasnici javnih kuća prolaze nekažnjeno. Ako se trgovci kazneno gone, oni uglavnom dobijaju blage kazne. Budući se žrtve deportiraju ne postoji nikakva mogućnost da se trgovce procesuiru i da se razotkriju mreže trgovaca.

Porast tržišta za prostituciju je jedna od posljedica već opisanog stanja u regiji. Ovom porastu potražnje za seksualnim uslugama pridonijela je i prisutnost međunarodnih mirovnih snaga. Tako npr. Kosovo ranije nije bilo poznato kao centar međunarodne prostitucije, ali je velika međunarodna prisutnost postrojba pod vodstvom NATO-a te djelatnika Ujedinjenih naroda na Kosovu stvorila potražnju za seksualnim uslugama i potaknula trgovanje. Prostitucija je smještena uglavnom u većim gradovima, u turističkim mjestima tokom ljeta i u pograničnim područjima. Prostitucija je ilegalna u svim zemljama regije, osim u Bugarskoj i Makedoniji, s time da je u Makedoniji prostitucija legalna, ali organiziranje i posredovanje nije.

Postoji dobro organizirana mreža trgovaca, potpomognutih od strane korumpiranih lokalnih vlasti i policije. Iako su slučajevi uhićenja trgovaca iznimno rijetki o njima postoji malo podataka, no čini se da su većinom muškarci. No, postoji i rastući broj žena uključenih u regrutiranje žrtvi.

O profitu trgovaca ljudima ne postoje pouzdani podaci. Limanowska (2002) navodi da se cijena jedne žene u Rumunjskoj kreće otprilike od 50 do 200 dolara, dok je cijena u iste u zemlji destinacije deset puta veća. Prema Studiji koju je provela bosanska nevladina organizacija "Lara" mjesečni prihod od prostitucije vlasnika noćnog kluba koji upošljava pet žena je 10.000 USD.

Trgovanje djecom u regiji može se razdijeliti u dvije kategorije: trgovanje djecom (i djevojčicama i dječacima) mlađom od 12 godina u svrhu prosjačenja i trgovanje djevojaka u svrhu seksualne eksploatacije. UNICEF-ovo izvješće (2002) navodi da ne postoje dokazi o postojanju posebnog tržišta za seksualne usluge djece ili djevice u regiji, kao što postoji u drugim dijelovima svijeta. Seksualno iskorištavanje djece u posebnom je porastu u zemljama Azije i Južne Amerike i često je u vezi s pojavom seksualnog turizma. U regiji postoje, međutim, dokazi o djeci kojom se trguje zbog prisilnog rada osobito s područja Albanije u Grčku i Italiju. Nevladine udruge procjenjuju da je više od 2000 albanske djece prodano u Grčku. Procjenjuje se da maloljetne prostitutke čine 10-30% svih seksualnih radnika, a "Save the children" procjenjuje da čak 80% svih žrtava iz Albanije čine maloljetne djevojke. U većini zemalja ne postoji poseban tretman za djecu žrtve trgovanja. Djeca mlađa od 12 godina se, u nekim zemljama destinacije uključujući i Makedoniju, Grčku i Italiju, smještaju u sirotišta do organiziranog povratka, a starija djeca se tretiraju kao ilegalni migranti i kriminalci i prijati im zatvor i deportacija

Situacija u Hrvatskoj

Prema službenim procjenama, Hrvatska je uglavnom tranzitna zemlja s niskim postotkom trgovanja ženama i djecom. Ipak, postoje pokazatelji koji govore o Hrvatskoj kao o zemlji podrijetla, ali i odredišta, a službene statistike mogu se smatrati nepouzdanima jer nije bilo pravog pokušaja prepoznavanja problema. Osim toga Hrvatska se nalazi u regiji u kojoj je ovaj fenomen sve prisutniji i graniči sa BiH i Jugoslavijom, gdje je problem ilegalnih migracija i trgovanja vrlo razvijen. Uzevši ovo u obzir, čak i kad bi službeni podaci bili točni, nemoguće je ovaj problem u potpunosti ignorirati.

Kazneni zakon iz 1997. ne sadrži poseban članak o trgovanju, nego su vrste uključenih kriminalnih djelatnosti regulirane raznim člancima. To su: članak 175. o uspostavi ropstva i prijevozu robova, članak 175. o protuzakonitom prebacivanju preko državne granice o međunarodnoj prostituciji (članak 178.), zatim o spolnom odnošaju s djetetom (čl. 192), podvođenju (čl. 195), iskorištavanju djece i maloljetnih osoba za pornografiju (čl. 196.), te člankom 12. Zakona o prekršajima i javnom redu i miru kojim se regulira prostitucija. Istraživanje Centra za istraživanje tranzicije i civilnog društva i Međunarodne organizacije za migraciju (IOM) jedino je istraživanje provedeno u Hrvatskoj s ciljem ustanovljavanja raširenosti ove pojave, tako da je iz njega preuzeta većina podataka koje su ovdje izneseni.

Podaci o ilegalnim prelascima državnih teritorija pokazuju stalan porast ilegalnih migracija preko teritorija hrvatske u zadnjih pet godina, što ne odražava nužno sliku trgovanja, ali upućuje na mogućí usporedan rast, te odražava uvjete koji potiču i olakšavaju trgovanje.

Prema službenim podacima od 1998. do 2000. na području Hrvatske bilo je 24 slučaja žena žrtava trgovanja, od čega su dvije bile maloljetne. Prema raspoloživim podacima Italija je glavna odredišna zemlja.

Tijekom 2000. 198 žena s područja Jugoistočne Europe deportirano je iz Hrvatske, a u zemlji je nađeno 180-oro djece bez pratnje.

U studiji se razlikuju dvije glavne faze trgovanja u Hrvatskoj. U prvoj, koja okvirno pokriva prvu polovinu devedesetih, trgovanje ženama i djecom u svrhu seksualnog iskorištavanja se koncentriralo na Zagreb i okolice, a glavni i vjerojatno jedini put trgovanja vodio je iz Mađarske u Zagreb. Nakon niza racija 1996. i 1997., nekoliko puteva iz Bosne i Hercegovine zamijenilo je ovaj put, a posao se proširio na turističke gradove i mjesta koja posjećuje vojno osoblje.

Za Hrvatsku su, u vezi s sprečavanjem trgovanja, karakteristični svi problemi već opisani u regiji, kao što je nedostatak pravne regulative, policija, pogranične kontrole i ostali kadrovi koji nisu osposobljeni za prepoznavanje žrtava, a kamoli za rješavanje problema, korupcija itd. Istraživanje je ukazalo na dva dominantna stajališta policijskih djelatnika. Prvi je ignoriranje ili minimaliziranje problema, a drugi obilježava prepoznavanje problema kao puno većeg nego što se on pokušava prikazati, te isticanje

triju krupnih prepreka za učinkovito policijsko djelovanje: korupcije, nedostatak izobrazbe i resursa, te nepostojanje jasnog plana akcije. Neki ispitanici ukazali su na uključenost visoko pozicioniranih policijskih djelatnika u organizaciju trgovanja ženama i djecom u svrhu seksualnog iskorištavanja.

Većina žena koje su privedene kao ilegalne migrantkinje i/ili «osobe uključene u međunarodnu prostituciju» nisu ispitane kao moguće žrtve i pravne sankcije se usmjeravaju isključivo protiv njih.

Istraživanje javnog mijenja u Hrvatskoj pokazalo je da iako hrvatski građani nisu upoznati s pojmovima «trgovanje ljudima» i «seksualno trgovanje» skoro dvije trećine ispitanika čuli su za slučajeve o organiziranoj prostituciji koja uključuje i strane građane, a više od 40% zna za slučajeve koji uključuju i maloljetne osobe. Dio ispitanika je izjavio da je slučajeva međunarodne prostitucije bilo i u njihovim lokalnim zajednicama. Zanimljivo je da najveći postotak ispitanika koji su čuli za slučajeve trgovanja uključuje građane Zagreba i okolice, te stanovnike Slavonije, koji su u velikom broju izjavili da su te informacije dobili od prijatelja i poznanika. Slavonija graniči s Mađarskom, Jugoslavijom i BiH, a tamo je i bio smješten najveći broj pripadnika međunarodnih mirovnih snaga, a analiza novinskih napisa ukazuje na Zagreb kao centar organizirane prostitucije strankinja u Hrvatskoj.

Iako se svi ovi podaci ne tiču izravno trgovanja ženama i djecom, oni upućuju na nedovoljnu ispitanoost problema u Hrvatskoj i potrebu da se istraži stvarna situacija te da se djeluje ka rješavanju i prevenciji problema, jer bi se nedostatak točnih podataka mogao uzeti kao opravdanje postojećeg stanja.

Trgovanje ljudima vrlo je rano prepoznato kao velik problem od strane međunarodne zajednice. EU je kroz brojne konvencije razvila sustavnu politiku borbe protiv ovog fenomena. Specijalna jedinica Pakta o stabilnosti protiv trgovanja ljudskim bićima u Jugoistočnoj Europi osnovana je u lipnju 2000. Brojne međunarodne organizacije bave se ovim problemom u regiji: Međunarodna organizacija za migracije (IOM), Dječji fond Ujedinjenih naroda (UNICEF), Vijeće Europe (CoE), Južноевропска inicijativa za suradnju (SECI) itd.

Nakon ratificiranja konvencija UN-a i potpisivanja Deklaracije iz Palerma hrvatska Vlada je unutar Ureda za ljudska prava oformila Nacionalni odbor za suzbijanje trgovanja ljudima koji je razvio i nacionalni plan djelovanja. Ciljevi koje postavlja Nacionalni plan su: stvaranje adekvatne zakonske podloge za otkrivanje, procesuiranje i adekvatno sankcioniranje kriminaliteta u svezi trgovanja ljudima, osiguravanje pomoći i zaštite žrtvama, omogućavanje povratka, oporavka i reintegracije žrtava, identifikacija uzroka trgovanja ljudima, informiranje javnosti, senzibiliziranje i osvješćivanje javnosti o pojavi trgovanja ljudima, te edukacija i međunarodna suradnja.

Na europskoj Konferenciji o sprječavanju i borbi protiv trgovanja ljudima održanoj u Briselu usvojen je i prvi dokument EU koji cjelovito regulira problem trgovanja ljudima te je i nacionalni plan djelovanja usklađen s Briselskom deklaracijom.

B.a.b.e. i Centar za žene žrtve rata su u ovom polju najaktivnije nevladine organizacije u Hrvatskoj. Centar za žene žrtve rata (a ne država) otvorio je krajem 2002. i prvo sklonište za žrtve trgovanja.

Građani Republike Hrvatske, prema ispitivanju koje je proveo IOM 2003. upoznati sa pojmom trgovanja ljudima, oko 2/3 ispitanika tvrdilo da znaju što je trgovanje ljudima. Hrvatska jest uglavnom zemlja tranzita trgovanja ljudima na putu prema zemljama Zapadne Europe, međutim Hrvatska je i zemlja odredišta, ali i zemlja podrijetla. Zemlje podrijetla su uglavnom Rumunjska, Ukrajina, Bosna i Hercegovina, Srbija i Crna Gora, Slovačka, ali i Maroko i Kamerun.

Učinkovite strategije borbe protiv trgovine ljudima

Da bi bile učinkovite, strategije borbe protiv trgovine ljudima moraju biti usmjerene na obje strane ove ružne pojave - na ponudu, trgovce ljudima, i na potražnju, vlasnike ili u slučaju trgovine radi seksualnog izrabljivanja, kupce seksa.

Na strani **ponude**, uvjeti koji potiču trgovinu ljudima moraju se riješiti programima koji zajednice upozoravaju na opasnosti trgovine ljudima, koji poboljšavaju i povećavaju mogućnosti izobrazbe i gospodarske prilike ranjivim skupinama, zagovaraju jednak pristup obrazovanju, educiraju ljude o njihovim zakonskim pravima, te stvaraju bolje i šire životne prilike.

Na strani **trgovaca**, pravosudni programi moraju žestoko progoniti trgovce ljudima i one koji im pomažu i podupiru ih; te se boriti protiv javne korupcije koja olakšava i zarađuje od te trgovine, prepoznati i presresti rute kojima se trguje ljudima boljim prikupljanjem podataka i boljom koordinacijom; razjasniti pravne definicije trgovine ljudima i koordinirati odgovornosti pravosuđa, te obučavati osoblje da prepoznaje žrtve trgovine ljudima i da ih uputi na odgovarajuću skrb.

Na strani **potražnje**, treba prepoznati i progoniti osobe koje iskorištavaju žrtve trgovine ljudima. Treba imenovati i osramotiti poslodavce čiji radnici rade pod prisilom i izrabljivače žrtava prodanih radi seksualnog izrabljivanja. Kad je riječ o seksualnom ropstvu, treba provoditi kampanje osvješćivanja javnosti u odredišnim zemljama, kako bi se otežalo prikrivanje ili zanemarivanje trgovine ljudima. Ljude treba povući iz rada u ropskim uvjetima, te ih treba reintegrirati u njihove obitelji i zajednice.

Treba koordinirati lokalne, državne, nacionalne i regionalne programe borbe protiv trgovine ljudima. Privlačenjem pozornosti javnosti ovom problemu, vlade mogu pridobiti potporu javnosti u borbi protiv trgovine ljudima. Strategije i programi borbe protiv trgovine izrađeni uz sudjelovanje svih zainteresiranih (civilnog društva i nevladinih organizacija) najučinkovitije su i imaju veliku vjerojatnost da će postići uspjeh, budući da donose sveobuhvatno gledište na taj problem. Koordinacija i suradnja,

**PARTNERSTVO ZA
DRUŠTVENI RAZVOJ
ANTI-KORUPCIJSKI PROGRAM**

LOMNIČKA 1
HRVATSKA
e-mail: info@psd.hr
telefon: 00 385 (1) 60 55 668
OIB: 73544751790

**PARTNERSHIP FOR
SOCIAL DEVELOPMENT
ANTI-CORRUPTION PROGRAM**

10 000 ZAGREB
CROATIA
web: www.psd.hr
fax: 00 385 (1) 60 55 669
ID: 73544751790

bilo nacionalna, bilateralna ili regionalna, pomoći će nastojanjima zemlje i pomoći će u racionaliziranju raspodjele sredstava. Zemlje trebaju još uže surađivati kako bi trgovcima uskratili zakonsko utočište i olakšale njihovo izručivanje radi sudskog postupka. Takva suradnja također treba imati za cilj olakšavanje dobrovoljnog i humanog vraćanja žrtava u njihovu domovinu.

Hrvatska je tranzitna zemlja, i u manjoj mjeri izvorišna i odredišna zemlja za žene i djevojke kojima se trguje u svrhu seksualnog iskorištavanja. Žrtve obično potječu iz Rusije, Srbije i Crne Gore, Rumunjske, Bosne i Hercegovine i ostalih dijelova Istočne Europe, i njima se trguje u Zapadnu Europu.

Prema Izvješću Ureda za praćenje i borbu protiv trgovine ljudima Hrvatska vlada ne udovoljava u potpunosti minimalnim standardima za uklanjanje trgovine ljudima; međutim, čini značajne napore da to učini. Hrvatska je pojačala napore u borbi protiv trgovine ljudima i poduzela je početne korake da poboljša odgovor na trgovinu ljudima. Vlada je provela ciljanu obuku pravosuđa i povećala svoj kapacitet identificiranja žrtava i pomaganja žrtvama. Prihvatila je nacionalni akcijski plan, imenovala koordinatora za borbu protiv trgovine ljudima i osigurala izravna financijska sredstava za provedbu plana. Vlada sad treba dobiti opipljive rezultate provođenja te politike kroz povećane istrage, progone i osuđivanja trgovaca ljudima. Preko nacionalnog odbora za borbu protiv trgovine ljudima i koordinatora za borbu protiv trgovine ljudima, vlada treba iskoristiti pozitivne korake učinjene s nevladinim organizacijama i pokazati proaktivniju identifikaciju i zaštitu žrtava i nastojanja u osvješćivanju javnosti. I na kraju, treba dodatno institucionalizirati potporu odgovarajućim ljudstvom u programima borbe protiv trgovine ljudima i poboljšanom koordinacijom.

U listopadu 2004. Hrvatska je vlada donijela zakone koji specifično zabranjuju i kažnjavaju trgovinu ljudima, kojima se propisuju kazne od jedne do deset godina zatvora. U slučaju kad je žrtva maloljetna, minimalna je kazna pet godina. Kazne su proporcionalne kaznama za silovanje. Vlada je izvijestila o 17 istraga i četiri osude 2004. godine, od kojih dvije nemaju pravo žalbe; kazne su se kretale od sedam mjeseci do devet godina. U partnerstvu s Međunarodnom organizacijom za migracije (IOM), policija je nastavila aktivno provoditi intenzivan program «obuke instruktora», prvotno ciljan na 26 policajaca po cijeloj Hrvatskoj. Na kraju će program obuhvatiti 1.600 policajaca i Vijeće Europe izabralo ga je za model za sličnu obuku u regiji. 2004. godine vlada je uvrstila obuku borbe protiv trgovine ljudima u nastavni program policijske akademije i 283 policajca primila su specijaliziranu obuku borbe protiv trgovine ljudima. Osim toga, policija je imenovala dužnosnika zaduženog za borbu protiv trgovine ljudima u svakoj policijskoj upravi u Hrvatskoj. U veljači 2005. Sudačka je akademija održala seminar na osnovu studije slučaja za otprilike 15 sudaca i tužitelja.

Opće okruženje korupcije i dalje predstavlja problem u borbi protiv trgovine ljudima. Nije bilo izvještaja o sudjelovanju vladinih dužnosnika u trgovini ljudima.

Na planu zaštite žrtava 2004. godine Vlada je poboljšala suradnju s nevladinim organizacijama, što je dovelo do veće i dosljednije pomoći žrtvama. Vlada je izvijestila o pružanju pomoći 19 žrtava, što je za osam više nego prethodne godine. Hrvatski je sabor izmijenio zakon o strancima, kako bi povećao vrijeme tijekom kojeg žrtve mogu zatražiti privremeno boravište, sa 90 dana na jednu godinu, uz mogućnost produljenja za još jednu godinu. Vlada je izvijestila da je izdala tri takve dozvole tijekom razdoblja pokrivenog ovim Izvještajem. 2004. godine vlada je donijela Zakon o zaštiti žrtava koji osigurava zaštitu žrtvama koje sudjeluju u kaznenom postupku. Međutim, mehanizmi zaštite žrtava i dalje se ne koriste dovoljno. Ministarstvo unutarnjih poslova izradilo je upute koje uključuju smjernice za identifikaciju i postupanje pravosudnih dužnosnika koji dolaze u dodir s potencijalnim žrtvama trgovine ljudima, i upute i smjernice podijelila dužnosnicima.

2004. godine Hrvatska je vlada povećala potporu prevencije financiranjem novih kampanja osvješćivanja o borbi protiv trgovine ljudima. Vlada je zajedno s nevladinim organizacijama financirala nekoliko programa prevencije, sklonište, vrući telefon, kampanju osvješćivanja javnosti i obuku pravosuđa. Ministarstvo obrazovanja, u partnerstvu s Međunarodnom organizacijom za migracije, obučilo je 272 učitelja o tome kako trgovinu ljudima predstaviti učenicima. Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi obučilo je 30 liječnika o pružanju specijalizirane medicinske pomoći žrtvama trgovine ljudima. Nevladine organizacije i IOM predstavljeni su u mobilnim timovima za borbu protiv trgovine koji pomažu u identifikaciji žrtava i pomoći žrtvama. U studenom 2004. Hrvatska je vlada pokrenula kampanju osvješćivanja javnosti koristeći se javnim medijima i plakatima kako bi educirala opću javnost o trgovini ljudima i vrućem telefonu za borbu protiv trgovine ljudima. U veljači 2005. Ministarstvo vanjskih poslova obučilo je petnaestoro ljudi u konzulatima u regiji o identifikaciji potencijalnih žrtava trgovine ljudima. Graničari su nadgledali hrvatske granice i uzorke imigracije i emigracije radi trgovine ljudima i imaju službeni okvir regionalne suradnje.

U osnovi sistema trgovanja ljudima je kršenje ljudskih prava na svim stupnjevima procesa. Ono je i njegov preduvjet i posljedica. U borbi protiv ovog problema često se usmjerava na strategije protiv kriminala, dakle na simptome problema, a ne i na njegove stvarne uzroke. Podlogu trgovanju ljudima čini ekonomska diskriminacija određenih društvenih skupina i nacija, restriktivna imigracijska politika, diskriminacija žena i brojne dugo održavane predrasude vezane uz seksualnu industriju. Dok se pažnja ne usmjeri na ove puno dublje probleme, borba protiv trgovanja imat će samo djelomičan uspjeh. Potrebno je suočiti se s društvom čija je jedina vrijednost profit i kao takva može biti ostvarena na sve dostupne načine, pri čemu se ljudska prava gube iz vida. Potrebno je suočiti se s društvom

koje – svjesno ili nesvjesno – ovakvu praksu u krajnjoj liniji ne samo tolerira nego i stvara. Države nisu obvezne samo ne kršiti ljudska prava pojedinaca, već i stvoriti uvjete u kojima će svi pojedinci biti u mogućnosti svoja prava i ostvariti. Potrebno je unaprijed razmišljati o izgradnji društva u kojem bi posjedovanje druge osobe postalo, ne samo neizvedivo već i nezamislivo.

Nacionalni program za suzbijanje trgovanja ljudima od 2005. do 2008.

Stvaranje odgovarajućeg zakonodavnog okvira za progon počinitelja kaznenog djela trgovanja ljudima te pružanje pomoći i zaštitu žrtve trgovanja ljudima jedan je od preduvjeta za uspješnu borbu protiv ove pojave. Iako su u tom smjeru u Republici Hrvatskoj učinjeni bitni pomaci, potrebno je normirati pravna područja koja još nisu uređena. Republika Hrvatska, kao aktivna članica međunarodne zajednice, prihvatila je brojne međunarodne dokumente u području suzbijanja trgovanja ljudima te sudjeluje u izradi novih. Kako su međunarodni dokumenti kojih je Republika Hrvatska stranka, prema odredbama Ustava, sastavni dio unutarnjeg pravnog sustava Republike Hrvatske, nužno je izvršiti prilagodbu unutarnjeg zakonodavstva s međunarodnim standardima. Do danas su u Republici Hrvatskoj stvoreni odgovarajući zakonski okviri koji prate problematiku trgovanja ljudima: Kazneni zakon (NN 110/97, 27/98, 129/00, 51/01 i 105/04), Zakon o uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta NN broj 88/01, 12/02), Zakon o kaznenom postupku NN 110/97, 27/98, 58/99, 112/99, 62/03), Zakon o zaštiti svjedoka (NN, broj 163/03), Zakon o strancima (NN 109/03), Zakon o azilu (NN 103/03), Zakon o odgovornosti pravnih osoba za kaznena djela (NN 151/03).

Članak 175. Kaznenog zakona Republike Hrvatske glasi: "Tko kršeći pravila međunarodnog prava uporabom sile, ili prijetnjom uporabe sile, prijevarom, otmicom, zlouporabom položaja bespomoćnosti ili ovlasti ili na drugi način vrbuje, kupi, proda, preda, prevozi, prevede, potiče ili posreduje u kupnji, prodaji ili predaji, skriva ili prima osobu radi uspostave ropstva ili njemu sličnog odnosa, prisilnog rada ili služenja, seksualnog iskorištavanja, prostitucije ili nedopuštenog presađivanja dijelova ljudskog tijela, ili tko osobu drai u ropstvu ili njemu sličnom odnosu, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do deset godina.

Tko kršeći pravila međunarodnog prava vrbuje, kupi, proda, preda, prevozi, prevede, potiče ili posreduje u kupnji, prodaji ili predaji, skriva ili prima dijete ili maloljetnu osobu radi uspostave ropstva ili njemu sličnog odnosa, prisilnog rada ili služenja, seksualnog iskorištavanja, prostitucije ili nedopuštenog presađivanja dijelova ljudskog tijela, ili tko dijete ili maloljetnu osobu drai u ropstvu ili njemu sličnom odnosu, kaznit će se kaznom zatvora od najmanje pet godina.

Ako je kazneno djelo iz stavka 1. ili 2. ovog članka počinjeno u sastavu grupe ili zločinačke organizacije ili je počinjeno u odnosu na veći broj osoba, ili je prouzročena smrt jedne ili više osoba, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora najmanje pet godina ili kaznom dugotrajnog zatvora.

Bez utjecaja je na postojanje kaznenog djela iz stavka 1. i 2. ovog članka okolnost je li osoba pristala na prisilni rad ili sluažnje, seksualno iskorištavanje, ropstvo ili ropstvu sličan odnos ili nedopušteno presađivanje dijelova svoga tijela.”

Stupanjem na snagu Zakona o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona, Republika Hrvatska stvorila je čvrsti pravni okvir za progon počinitelja kaznenog djela trgovanja ljudima. iako se i prije trgovanje ljudima moglo podvesti pod kazneno djelo uspostave ropstva i prijevoz robova te drugih kaznenih djela koja pravno uređuju navedenu problematiku, npr. međunarodnu prostituciju, protupravno oduzimanje slobode, spolni odnošaj s djetetom, podvođenje, iskorištavanje djece i maloljetnih osoba za pornografiju te protuzakonito prebacivanje preko granice.

Izmjenama Zakona o kaznenom postupku i Zakona o sudovima za mladež (NN 111/97, 27/98, 12/02) izgrađene su normativne pretpostavke za zaštitu ugroženih svjedoka pa tako i žrtava trgovanja ljudima. U slučaju kada su žrtve maloljetne, Zakonom o sudovima za mladež su propisani oblici zaštite tijekom kaznenog postupka pred sudom, naročito od sekundarne viktimizacije.

Zakonom o odgovornosti pravnih osoba za kaznena djela omogućeno je kažnjavanje pravnih osoba (ugostiteljski objekti, turističke agencije i sl.) koje se organizirano bave kriminalnom djelatnošću, između ostaloga i trgovanjem ljudima.

Zakonom o zaštiti svjedoka uređuju se uvjeti i postupci za pružanje raznih oblika zaštite ugroženim svjedocima i njima bliskim osobama. Navedenim zakonom omogućena je izvanprocesna zaštita osoba koje kao svjedoci sudjeluju u kaznenom postupku i svojim iskazima omogućuju sankcioniranje organiziranog kriminaliteta pa i trgovanja ljudima.

Zakon o strancima otvara mogućnost odobravanja privremenog boravka žrtvama trgovanja ljudima. Postojećim zakonom o socijalnoj skrbi (NN 73/07, 27/01, 59/01, 82/01) predviđena je zaštita osoba koje se nalaze u potrebi te se u skladu s odredbama ovog Zakona postupalo i u slučajevima trgovanja ljudima.

Kako je Republika Hrvatska pristupila usklađivanju unutarnjeg zakonodavstva sa zakonodavstvom Europske unije i drugim međunarodnopravnim dokumentima, potrebno je u potpunosti uskladiti važeće

zakonodavstvo sa zakonodavstvom Europske unije (Acquis Communautaire), standardima Vijeća Europe, UN Konvencijom protiv transnacionalnog organiziranog kriminala i pripadajućim protokolima te drugim međunarodnim ugovorima kojih je RH stranka (s naglaskom na efi kasnije otkrivanje i procesuiranje počinitelja djela, identifikaciju i zaštitu žrtava trgovanja ljudima). Sva nadležna tijela uključena u provedbu mjera zacrtanih Nacionalnim planovima za suzbijanje trgovanja ljudima dužna su redovito dostavljati svoja zapažanja, mišljenja i prijedloge za poboljšanje legislative na tom području.

Identifikacija žrtve, otkrivanje, procesuiranje i sankcioniranje počinitelja kaznenog djela trgovanja ljudima

Porast broja aktivnosti usmjerenih identifikaciji žrtava trgovanja ljudima i intenziviranje aktivnosti usmjerenih na otkrivanje, procesuiranje i sankcioniranje počinitelja kaznenog djela trgovanja ljudima rezultira razvojem sve brutalnijih i sofisticiranijih metoda rada počinitelja kaznenog djela u svezi trgovanja ljudima. Imajući na umu navedeno, bitno je unaprijediti metode identifikacije žrtava i progona počinitelja koje će pratiti modalitete izvršenja navedenog kaznenog djela sve do trenutka učinkovitog kažnjavanja počinitelja. Za uspješno izvršenje navedenog zadatka nuano je uložiti trajne napore kako bismo učinili više i kako bi učinjeno bilo što kvalitetnije. Kriminalitet vezan uz trgovanje ljudima Republiku Hrvatsku zahvaća, kako je to već u više navrata navedeno, uglavnom kao zemlju tranzita, samo u manjem dijelu kao zemlju podrijetla ili zemlju odredišta žrtava trgovanja ljudima. Iz navedene činjenice, a uvažavajući zakonitost da tranzitna faza u procesu trgovanja ljudima uspješnije prikriva elemente eksploatiranosti žrtve, proizlaze teškoće u identificiranju, kako počinitelja kaznenog djela u svezi trgovanja ljudima tako i žrtve, budući da u toj fazi sama žrtva najčešće nije svjesna svoje stvarne situacije te želi nastaviti svoj put do zemlje odredišta.

Analizom podataka kojima raspolaže Ministarstvo unutarnjih poslova identificirane su glavne rute kretanja kriminaliteta u svezi trgovanja ljudima: Ukrajina - Srbija i Crna Gora-Bosna i Hercegovina-Hrvatska; Moldavija-Srbija i Crna Gora-Bosna i Hercegovina- Hrvatska; Slovačka-Mađarska-Srbija i Crna Gora-Hrvatska; Srbija i Crna Gora-Hrvatska. Praćenjem navedenih ruta potvrđena je teza da Republika Hrvatska ima uglavnom tranzitnu ulogu na putu prema zemljama zapadne Europe. Raspoloživi podaci ukazuju da su žrtve trgovanja ljudima regrutirane uglavnom kroz prijevare i obećanja o dobro plaćenom poslu u inozemstvu.

Metode vrbovanja koje se koriste su brojne i raznovrsne: otmice, ucjene, lažna obećanja, sklapanje fiktivnih brakova, lažne agencije za usvajanje djece, založenje, izdavanje lažnih svjedodžbi za dobivanje studentskih viza, seks-turizam, poslovne ponude.

U cilju ažurnog praćenja podataka o identificiranim žrtvama trgovanja ljudima nadležna tijela prate:

- podatke o svim kaznenim djelima koja pravno pokrivaju područje trgovanja ljudima,
- podatke o počiniteljima tih kaznenih djela
- podatke o žrtvama trgovanja ljudima.

Zaštita žrtava

U okviru sveobuhvatnih aktivnosti suzbijanja trgovanja ljudima pružanje odgovarajuće zaštite i pomoći žrtvama trgovanja ljudima predstavlja jedan od prioriteta aktivnosti, uz samu prevenciju navedene pojave.

Zbog sve složenijih oblika regrutacije žrtava nužna je suradnja svih relevantnih čimbenika, tijela državne uprave, nevladinih organizacija i međunarodnih organizacija, koji su uključeni u postupak identificiranja, zaštite i pomoći žrtvama sve do njihovog potpunog integriranja odnosno reintegriranja u društvo. Žrtvama trgovanja ljudima potrebno je, uz njihov dobrovoljni pristanak, osigurati sveobuhvatnu pomoć koja uključuje smještaj u sigurnom skloništu, zdravstvenu skrb, psihosocijalnu i pravnu pomoć u svim fazama tretmana, od identifikacije do uspješne resocijalizacije. Žrtvu treba štiti od sekundarne viktimizacije, stigmatizacije i kriminalizacije, progona ili zatvaranja zbog djela koje je počinila u procesu trgovanja ljudima. Prioritet u svim navedenim aktivnostima mora biti sigurnost žrtve i njene obitelji.

Povratak žrtve trgovanja ljudima u zemlju podrijetla i njena rehabilitacija zahtijeva brojne mjere zaštite. Prije samog povratka potrebno je osigurati logistiku kroz iznalaženje mogućnosti smještaja, potrebne pomoći i mogućnosti ekonomskog osamostaljivanja. Povratak mora biti proveden na siguran način.

Upravo u području pružanja pomoći žrtvama nevladine organizacije imaju značajnu ulogu. U Republici Hrvatskoj usvojen je, na sjednici Nacionalnog odbora održanoj u srpnju 2003. godine, Protokol postupanja u konkretnim slučajevima trgovanja ljudima kojim su određene etape postupanja sa žrtvom od njene identifikacije do potpunog zbrinjavanja. Ministarstvo unutarnjih poslova i Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi primjenjuju napatke o postupanju sa žrtvama trgovanja ljudima koji sadrže metodološke smjernice o načinu identifikacije žrtava, upute o načinu postupanja sa žrtvom trgovanja ljudima te prikaz odvijanja suradnje i koordinacije policijskih službenika i prikaz suradnje s ostalim izvršiteljima uključenim u rješavanje problema trgovanja ljudima (tijela državne uprave, nevladine organizacije, međunarodne organizacije - IOM). Organizacije koje su uključene u postupak identifikacije i zbrinjavanja artava trgovanja ljudima prikupljaju podatke i dokumentaciju na temelju kojih vrše procjenu situacije i donose odluku o daljnjem postupanju.

Žrtve se informiraju o svojim pravima i načinu njihova ostvarivanja. Na području Republike Hrvatske su osnovani mobilni timovi stručnjaka zaduženi za pružanje pomoći svakoj novootkrivenoj žrtvi trgovanja ljudima u prihvatnim centrima za kratkotrajni boravak žrtava trgovanja ljudima kao i osiguravanje

skloništa za njihov siguran dulji boravak. Usvojene su upute za rad skloništa, pružanje zaštite i pomoći žrtvama, planiranje sigurnog povratka i reintegraciju. Državljanima Republike Hrvatske koje su identificirani kao žrtve trgovanja ljudima ponuđeni su svi oblici pomoći. Aktivnosti koje se odnose na planiranje, organiziranje pomoći i zaštitu žrtve u procesu njenog povratka do sada je izvršavala Međunarodna organizacija za migracije u suradnji s Ministarstvom unutarnjih poslova i Ministarstvom zdravstva i socijalne skrbi. U svim slučajevima organiziranog povratka žrtve izrađivani su individualni programi postupanja i provođeni su postupci i radnje utvrđeni u dogovoru s misijom Međunarodne organizacije za migracije u određenoj državi odnosno, ukoliko misija ne postoji, s nevladinom organizacijom koja provodi program zbrinjavanja žrtava trgovanja ljudima. Kroz ostvarivanje navedenih programskih ciljeva, nužno je unaprijediti postojeće referalne mehanizme pružanja i pomoći zaštite žrtava sve do njihove potpune reintegracije.

Programski ciljevi:

- 1. Primjenom sveobuhvatnog pristupa žrtvi trgovanja ljudima i sličnih kaznenih djela osigurati pomoć, zaštitu i sigurnost žrtvama trgovanja ljudima.**
- 2. Omogućiti oporavak, povratak, integraciju, odnosno reintegraciju, žrtava trgovanja ljudima.**
- 3. Osigurati zaštitu tajnosti osobnih podataka žrtava trgovanja ljudima.**
- 4. Poboljšati oblike zaštite i pomoći hrvatskim državljanima identificiranim kao žrtvama trgovanja ljudima.**

I na kraju, vladine dužnosnike treba obučiti tehnikama i metodama borbe protiv trgovine ljudima, a tijekom i trendove u trgovini treba pomno pratiti kako bi se bolje razumjela priroda i veličina problema, tako da se mogu izraditi odgovarajući odgovori koji će prikladno riješiti problem trgovine ljudima.

LITERATURA:

Pavišić, B. i Veić, P. (1999): Komentar kaznenoga zakona. Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske,

Singer, M. (1998): Organizirani kriminal. Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, 5, 2, 547-576.

**PARTNERSTVO ZA
DRUŠTVENI RAZVOJ
ANTI-KORUPCIJSKI PROGRAM**

LOMNIČKA 1
HRVATSKA
e-mail: info@psd.hr
telefon: 00 385 (1) 60 55 668
OIB:73544751790

**PARTNERSHIP FOR
SOCIAL DEVELOPMENT
ANTI-CORRUPTION PROGRAM**

10 000 ZAGREB
CROATIA
web: www.psd.hr
fax: 00 385 (1) 60 55 669
ID:73544751790

Krapac, D. (1997): Posebne mjere i radnje za otkrivanje i suzbijanje kaznenih djela organiziranoga kriminaliteta u novom Zakonu o kaznenom postupku. Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, 4, 2, 403-418.